

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАСТОСУВАННЯ ЛЕКСИЧНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

AN ANALYSIS OF THE SPECIFICS IN IMPLEMENTING THE LEXICAL APPROACH FOR ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION AMONG PHILOLOGY STUDENTS

Статтю присвячено аналізу специфіки використання лексичного підходу при викладанні англійської мови студентам молодших курсів філологічних спеціальностей. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового пошуку щодо з'ясування ефективної методики впровадження лексичного підходу в педагогічних закладах вищої освіти. Мета статті – схарактеризувати принципи лексичного підходу та розкрити особливості його застосування для вдосконалення англомовної лексичної компетентності студентів-філологів молодших курсів. Уточнено, що зміст лексичного підходу полягає в заучуванні та застосуванні нових лексичних фрагментів/блоків в контексті: стійких словосполучень, лексичних блоків / фрагментів, т. зв. гамбіт (gambit) фраз / запитань, функціональних і жанрових фраз. З'ясовано, що лексичний підхід до навчання іноземних мов ефективний з погляду розуміння та використання мови в реальних ситуаціях, оскільки надається пріоритет комунікативному вживанню мови. Багатий словниковий запас допомагає студентам виражати свої думки та ідеї в реальних розмовних ситуаціях, сприяючи як активному спілкуванню, так і вдосконаленню навичок слухання й читання. Запропоновано шляхи опрацювання лексики та способи поглиблення лексичних навичок та умінь майбутніх учителів іноземної мови. Підтверджено необхідність систематично опрацьовувати вивчувані лексичні одиниці в різних контекстах та ситуаціях упродовж навчальних занять, а також виконуючи домашні завдання та працюючи самостійно. Доведено, що вміння виразно й точно висловлюватися обумовлює в студентів молодших курсів розвиток і вдосконалення лексичної компетентності, яка є важливою складовою ефективного володіння мовою. Крім цього, лексичний підхід відображає природний спосіб навчання мови: спочатку студенти набувають словниковий запас, а потім вивчають граматику, використовуючи ці слова у відповідних граматичних структурах.

Ключові слова: іноземна комунікативна компетентність, стійкі словосполучення, лексичні блоки, функціональні фрази, творчі здібності.

The present article focuses on the analysis of the distinctive features associated with the utilization of the lexical approach in the English language instruction of first-year students majoring in philology. The significance of this study arises from the necessity for scholarly investigation aimed at identifying an effective methodology for implementing the lexical approach within higher educational pedagogical institutions. The objective of this article is to delineate the principles underlying the lexical approach and elucidate the characteristics of its application to enhance the English lexical proficiency of first-year philology students. Specifically, the content of the lexical approach involves the acquisition and utilization of novel lexical units within contextual frameworks, encompassing collocations, lexical chunks, gambit phrases/questions, functional phrases, and genre-specific expressions. The findings indicate that the lexical approach to foreign language instruction proves efficacious in terms of comprehending and utilizing the language in authentic contexts, given its prioritization of communicative language use. An extensive lexicon enables students to articulate their thoughts and ideas in genuine conversational settings, thereby fostering active communication and enhancing listening and reading skills. Ways of expanding vocabulary and deepening the lexical aptitudes of prospective foreign language educators are also proposed. The study confirms the necessity of systematically consolidating the acquired lexical units within diverse contexts and situations throughout the course of study, as well as during homework assignments and independent work. Furthermore, it is substantiated that the ability to express oneself with clarity and precision plays a pivotal role in the development and refinement of lexical proficiency among third-year students, constituting a crucial component of effective language competence. Moreover, the lexical approach mirrors the natural progression of language acquisition, wherein students initially acquire vocabulary and subsequently acquire grammar by employing these words within appropriate grammatical structures.

Key words: foreign language communicative competence, collocations, lexical chunks, functional phrases, creative abilities.

УДК 378.016:811.111
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.11>

Пристай Г.В.,
канд. філол. наук,
доцент кафедри практики англійської мови і методики її навчання
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Постановка проблеми. Лексика – це основа спілкування, неодмінний компонент ефективної комунікації. Тому проблема належного засвоєння нових лексичних одиниць при вивченні іноземної мови детермінує нові пошуки шляхів її вирішення. Адже запам'ятовування нових слів та їх подальше вживання допомагає студенту розширити словниковий запас, сприяє вдосконаленню комунікативних навичок (читання, аудіювання, письма та

говоріння). Оскільки вивчення словникових одиниць не хаотичний процес, а свідома діяльність, то пошук алгоритмів роботи щодо запам'ятовування-засвоєння-відтворення-актуалізації нової лексики в мовленні залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципи лексичного підходу існують відтоді, як Майкл Льюїс опублікував свою книгу «The Lexical Approach» 20 років тому. У ній наголошується на

важливості засвоєння та використання передусім словникового запасу, а не граматичних правил і структур у процесі навчання. Науковець пропонує навчати слів і словосполучень на основі змістовних і автентичних текстів, наповнених моделями/зразками використання мови [1].

Аналіз досліджень зарубіжних учених засвідчив стійкий інтерес до особливостей продуктивного вивчення лексики та її застосування в контексті. Так, у статті «Vocabulary must be learnt, not taught» Норман Коу стверджує, що оволодіння словниковим запасом – це поступовий та активний процес. Автор наголошує на важливості ретельного читання та аудіювання, а також цілеспрямованих стратегій вивчення лексики, таких як мовна здогадка, використання словників, карток зі словами та повторення вивченого. Дослідник підкреслює, що ефективно засвоєння словникового запасу охоплює як власні зусилля студента, так і занурення в мову, яка вивчається [2, с. 47]. Натомість Джиммі Хілл у праці «Collocational competence» стверджує, що вміння належним чином використовувати словосполучення є важливим аспектом мовної компетентності. Він трактує словосполучення як групу слів, які зазвичай поєднуються разом у мовленні, несуть певне значення та є носіями певного стилю мовлення. Учений стверджує, що важливо розвивати «колокаційну компетентність» і пропонує з цією метою низку педагогічних технік [3]. Розамунд Мун зосередилась на особливостях будови та важливості використання багатослівних сполук (фразових дієслів, словосполучень та ідіом у мовленні). На її думку, вони відіграють вирішальну роль з т. з. природності, точності та багатства використання мови [4, с. 40–63]. Варта уваги книга «How to Teach Vocabulary» Скотта Торнбері, де наголошується на важливості врахування контексту та мети використання мови під час відбору та навчання лексики, інтеграції викладання лексики з граматику, вимовою та дискурсом. Також подано вказівки щодо ефективного використання технологій і мультимедійних ресурсів у викладанні лексики [5, с. 198–206].

Теоретичний аналіз української науково-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що використання лексичного підходу при викладанні іноземної мови сприяє формуванню в учнів/студентів лексичних знань (О. Коломінова), лексичних навичок (Л. Василенко, Ю. Гнаткевич), лексичного усвідомлення (С. Ніколаєва) – важливих складників лексичної компетентності. Окремі наукові дослідження присвячені формуванню англомовної лексичної компетентності студентів немовних ЗВО: економістів (О. Каменський, Ю. Семенчук), юристів (З. Соломко), студентів технічних спеціальностей (Г. Матіко, С. Сторожук, О. Тарнопольський), фахівців з безпеки життєдіяльності (В. Терещук), маркетологів (І. Чорна).

Наукові засади методики компетентнісного навчання лексики англійської мови майбутніх вчителів-філологів закладено в працях І. Задорожної [6], Ю. Гнаткевича [7], С. Смоліної [8], Т. Зубенко [9]. Однак, попри певний інтерес науковців до проблеми організації компетентнісного навчання лексики, не дослідженим виявилось питання особливостей застосування лексичного підходу як одного з ефективних методів удосконалення процесу навчання англійської мови.

Мета нашої розвідки – схарактеризувати принципи лексичного підходу та розкрити особливості його застосування для вдосконалення англомовної лексичної компетентності студентів-філологів молодших курсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суть лексичного підходу полягає в заучуванні та застосуванні нових лексичних фраз в контексті, а саме:

1. Вивчення стійких словосполучень (collocations) – поєднання пари повнозначних слів, які зазвичай зустрічаються разом і звучать природньо для носіїв мови. Наприклад, *strong coffee, catch a cold, heavy rain, run a business, break the news, make a mistake, drive a car, have a shower*. У кожному з цих прикладів слова поєднуються природньо, їх неможливо замінити. Дивно було б сказати *powerful coffee* замість *strong coffee*. Заучуючи стійкі словосполучення, покращується словниковий запас і підвищується рівень вільного володіння мовою. Крім того, вони сприяють розумінню мовних нюансів і допомагають уникнути типових помилок.

2. Вивчення лексичних блоків / фрагментів (lexical chunks), тобто груп слів, які зазвичай вживаються разом у певному контексті. Ці комбінації слів запам'ятовуються та розпізнаються як одне ціле, а не як окремі слова. Наприклад, *take care of* і *make a decision* є звичайними лексичними фрагментами, які часто використовуються в усному та писемному мовленні. Лексичними блоками можуть бути стійкі словосполучення (на зразок *totally convinced, strong accent, terrible accident, sense of humour, sounds exciting, brings good luck*) або ж фраз-поєднання повнозначного і службового слова (*by the way, up to now, upside down, a long way off, out of my mind*) [10]. До того ж, багато граматичних структур також можуть бути лексичними блоками, наприклад *could have been, if I were you* чи *will be going*. Тому викладати граматику варто в контексті лексичних фрагментів [11]. Розпізнаючи та використовуючи ці фрагменти, ті, хто вивчає мову, покращують своє володіння мовою і надають висловлюванню природності звучання.

3. Засвоєння конкретних фраз або запитань (gambit) для початку розмови, переведення розмови на певну тему або використання мови для обговорення значення чи уточнення розуміння.

Застосування подібних фраз може бути ефективним інструментом для тих, хто вивчає мову, щоб покращити свої навички спілкування та зміцнити впевненість у використанні англійської мови. До прикладу,

- *Can you repeat that, please?*
- *Excuse me, could you help me with something?*
- *By the way, have you heard about*
- *I was just wondering, do you know...?*
- *To be honest, I'm not really sure what you mean.*
- *That's interesting. Can you tell me more about that?*
- *I'm sorry, I didn't catch your name.*

4. Вивчення функціональних фраз (functional language), які виконують певну комунікативну функцію в певному контексті (asking for and giving opinions, explaining and justifying, interrupting, expressing preferences, making complaints, etc.). Ці фрази часто і вільно використовуються носіями мови і можуть бути важливими для ефективного спілкування в різних ситуаціях. Приклади функціональних фраз згоди англійською [12] (табл. 1).

5. Засвоєння жанрових фраз, які зазвичай використовуються в певних жанрах усного чи писемного мовлення (запрошення, написання листів/електронних листів, есе тощо). Наведемо приклади (табл. 2).

Вивчаючи та практикуючи жанрові фрази, учні можуть розвинути свою здатність використовувати відповідні мовленнєві формули в належних ситуаціях, що, відповідно, допоможе покращити загальні навички спілкування.

Як засвідчив досвід викладання практичного курсу англійської мови в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, не існує чіткого алгоритму дій при

опрацюванні лексики. Проте нам вдалося узагальнити кілька ідей згідно з принципами лексичного підходу. Отож, викладачу варто спробувати пояснити значення слова різними доступними шляхами, як-от:

- подати визначення слова через пояснення (definition);
- використовувати наочність (контекстні діаграми, малюнки або ілюстрації, жести);
- за допомогою синонімів / антонімів із подальшими прикладами вживання в словосполученнях або реченнях;
- шляхом розширення значення, а саме:

1) визначення набору слів, з якими нове слово поєднується, утворюючи фрази; 2) подати перелік слів форм виучуваної лексики.

Однак недостатньо лише завчити значення чи переклад. Оволодіння новою лексикою передбачає опанування ряду навчальних навичок, умінь та знань. Схарактеризуймо їх.

1. *Вивчити правильне написання та вимову нових слів.* Скажімо, для словникового диктанту доцільно використати аудіозапис списку слів до виучуваної теми. Наприклад, при вивченні теми «Travelling», розділивши студентів на кілька команд, запропонувати кожній зокрема виписувати слова певної підтеми (*city transport, tourist information, kinds of holidays, trips and sightseeing*). Розвиваючи навички слухання, вдосконалюємо й навички письма. Можна водночас поглиблювати граматичні навички, запропонувавши, скажімо, добирати з аудіозапису слова певної частини мови.

2. *Уміти визначати значення слова та/або добирати відповідне слово, спираючись на контекст.* Багатозначні слова сприяють розширенню

Таблиця 1

Expressing agreement

<i>Strong agreement phrases</i>	<i>Weak agreement phrases</i>
That's absolutely true!	Well, you've got a point there!
I couldn't agree more!	There's something in that (I suppose).
I take your point	I guess you could be right.
Quite!	
I'd go along with you on that.	
I was just going to say that.	

Таблиця 2

Genre phrases

<i>an academic essay</i>	<i>a business meeting</i>	<i>an invitation</i>
in this paper, I will argue that	thank you for coming	Would you be so kind to join me...
on the other hand	let's move on to the next item on the agenda	I would like to invite you to..
however	I'd like to propose that we..	Would you like to join me/us ... ?
furthermore	I'm afraid I can't agree with that	Do you want to go to ... with me ?
in addition		Why don't you... ?
in conclusion		Shall we go out ?

словникового запасу, відповідно, активізують мисленнєві процеси й збагачують мовлення. Щоб допомогти засвоїти різні значення одного слова, студентам пропонують самостійно користуватися тлумачним словником, навчитися пояснювати значення слів і самостійно складати словосполучення / речення за малюнками із зображенням предметів з однозвучною назвою (наприклад, *a cabin* – 1. каюта; 2. кабіна літака; 3. дерев'яний будиночок) чи, навпаки, зобразити предмети/людей, назви яких однакові (як-от, *a coach, a belt, a platform*). Отже, формування уміння використовувати в мовленні багатозначні слова передбачає виконання вправ творчого спрямування та, відповідно, розвитку творчих здібностей студентів.

3. *Знати й без проблем добирати синоніми чи антоніми до виучуваного слова.* Зосереджуючись на семантиці слова чи слів, поглиблюються вміння студентів добирати відповідне до контексту слово, враховуючи відтінки значень. Так, речення *Our class is going on a(n)_to the zoo tomorrow* пропонують доповнити належним словом із запропонованого синонімічного ряду слів про види подорожей (*voyage, journey, trip, tour, excursion, travel, expedition, cruise, flight*). Або ж, просять дібрати належні синоніми чи антоніми до виучуваного слова: *arrive at / in – synonyms come, reach one's destination, approach, enter, get to, set foot on; antonyms – depart, leave, go.*

4. *Уміти перефразувати,* тобто передавати зміст лексичних одиниць іншими словами, викладати свої думки по-різному. Такі дії сприяють як засвоєнню лексичного матеріалу, так і його активізації. Сюди належать заміна видових/вузьких понять родовими / більш загальними чи навпаки. Порівняйте, *a wristwatch – наручний годинник, twelve hundred shows – тисяча двісті шоу* чи *student – студент, учень, слухач, networking – спілкування.*

5. *Знати словосполучення (collocations) до виучуваної теми та вміти створювати на їхній основі нові.* Наприклад, студенти, засвоївши словосполучення *package holiday, seaside resort, guided tour* і *business trip*, зможуть скласти інші сполуки із запропонованих слів *summer, package, beach, adventure, tourist, holiday, popular, coach, sightseeing, boat, day*. Крім того, студенти без зайвих труднощів зможуть дописати речення, вставити потрібне словосполучення в речення чи поєднати словосполучення з перекладом.

6. *Уміти передбачати/здогадуватися про значення лексичних одиниць з контексту.*

7. *Уміти розпізнавати лексичні блоки* (як стійкі словосполучення, так і граматичні структури) *в зв'язному тексті.* Студентів просять виділити, підкреслити чи виписати фрази з тексту та попрактикувати їхню вимову. Далі, в парах обговорити прочитане, використовуючи виписані

фрази. Для розвитку творчого письма доцільно запропонувати скласти невелику розповідь, вживаючи виучувані фрази; з метою вдосконалення усного мовлення – представити проєкт чи виступ на запропоновану тему.

8. *Уміти швидко, відповідно до ситуації оперувати стандартними фразами загального вжитку* (наприклад, жанрові, функціональні чи гамбіт-фрази). Прикметно, що носії мови володіють великим запасом лексичних фрагментів, необхідних для спілкування: фіксовані (*watch out*) та напівфіксовані (*watch a film/video/a penny/how*) словосполучення та ідіоми (*watch the clock*).

Насправді, володіння мовою – це не відокремлений набір граматичних правил та ізольованих лексичних одиниць. Зокрема, лексична компетентність передбачає можливість швидкого доступу до готових лексичних блоків, здатність їх перефразувати, а також чітко усвідомлювати, в яких мовленнєвих ситуаціях ті чи ті лексичні одиниці та граматичні конструкції належить використовувати. Для студентів важливо набути вміння відрізнити правильне висловлювання від неправильного. Тому перед викладачем постає подвійне завдання. По-перше, допомогти студентам до автоматизму оволодіти цими лексичними фрагментами, які відіграють вирішальну роль у продукуванні правильного та вільного мовлення. По-друге, залучати до занять творчий, генеративний елемент (наприклад, дискусії, рольові ігри, конференції, вікторини, конкурси).

Отож, лексику необхідно опрацьовувати, вивчати, працювати з нею максимально активно, за потреби адаптувати до можливостей чи цілей студентів при продукуванні власних висловлювань (усних і письмових). Виучувані лексичні одиниці потрібно відпрацьовувати в різних контекстах і ситуаціях упродовж заняття, при виконанні домашнього завдання і в процесі самостійної роботи.

Проаналізований матеріал засвідчив, що до переваг лексичного підходу належать: використання автентичних зразків мовлення; одночасне запам'ятовування та відпрацювання лексичної, граматичної й фонетичної структури мови; розвиток мовної здогадки й чуття мови; подолання мовного бар'єру та страху допустити помилку; зосередження уваги на результативному спілкуванні. Проте лексичний підхід до навчання іноземних мов має також свої недоліки. Викладачеві, який дотримується лексичного підходу на заняттях з англійської мови, варто пам'ятати, що повна відсутність вивчення граматики може призвести до недостатнього розуміння граматичних правил та неправильного їх застосування в практичному використанні мови. У студентів можуть виникати труднощі у розумінні синтаксичних структур та взаємозв'язків між словами. Вивчення великого словникового запасу відокремлено від контексту

спілкування та реальних ситуацій може ускладнити здатність ефективно використовувати мову в реальному житті. Іноді зосередження уваги лише на лексиці, монотонному повторенні словникових одиниць призводить до втрати мотивації студента та незадоволення процесом навчання. Ураховуючи ці недоліки, викладачеві доцільно поєднувати лексичний підхід з граматичними вправами, розвитком навичок читання, письма та усного мовлення з метою більш комплексного й ефективного навчання англійської мови.

Висновки. Отже, застосування лексичного підходу передбачає заучування нових лексичних одиниць в контексті. Аналізований підхід сприяє більш глибокому розумінню значення та ефективному запам'ятовуванню лексем, фразових дієслів, стійких словосполучень, лексичних блоків, функціональних, жанрових фраз та ідіом. Застосування лексичного підходу в навчанні англійської мови не суперечить комунікативно-діяльнісному підходу, більш того, доповнює й поглиблює його. Лексичний підхід дозволяє вільно оперувати найуживанішими фразами без граматичних чи стилістичних помилок. Крім того, вдало підібрані завдання сприяють вдосконаленню фонетичних, лексичних, граматичних навичок і розвитку творчого мовлення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Lewis M. *The Lexical approach: the state of ELT and a way forward*. Hove, England: Language teaching Publications. 1993. 200 p.
2. Coe N. *Vocabulary must be learnt, not taught*. *Modern English Teacher*. 1997, Vol 6, No 3. P. 47–48.
3. Hill J. *Collocational Competence*. *ETP English Teaching Professional*. 1999, Issue 11.
4. Moon R. *Vocabulary connections: Multi-word items in English*. *Vocabulary: Description, acquisition and pedagogy*, 1997, P. 40–63.
5. Thornbury S. *Speaking instruction*. *The Cambridge guide to pedagogy and practice in second language teaching*, 2012, P. 198–206.
6. Задорожна І. П. Організація самостійної роботи майбутніх учителів англійської мови з практичної мовної підготовки : монографія. Тернопіль : ТНПУ, 2011. 414 с.
7. Гнаткевич Ю. В. Навчання лексичного аспекту чужоземної мови у вищих навчальних закладах. Київ: Просвіта, 1999. 317 с.
8. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції. *Іноземні мови*. 2010. № 4. С. 16–23.
9. Зубенко Т. В. Навчання лексики англійської мови засобами інформаційних технологій. *Наукові праці. Педагогіка*. 2017. Випуск 291. Том 303. С. 144–147.
10. Islam C. & Timmis I. What does the lexical approach look like? URL:<https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/knowning-subject/articles/lexical-approach-1-what-does-lexical>
11. Chetwynd H. Improve Your Fluency by Using Lexical Chunks. URL:https://voicetoword.com/improve-your-fluency-by-using-lexical-chunks/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=improve-your-fluency-by-using-lexical-chunks#:~:text=Improve%20Your%20Fluency%20by%20Using%20Lexical%20Chunks
12. How to Agree in English. URL: <https://www.commonenglishphrases.com/2011/09/expressions-of-agreement-in-english/>